

Miért éppen Rotterdam?

Art Rotterdam 2020

RÓZSA T. ENDRE

Van Nelle Fabriek és más helyszínek, Rotterdam, 2020. II. 4–7.

Az egyik fiam Amszterdamban él, nála jártam a közelmúltban, szinte az utolsó pillanatban, nem sokkal a koronavírus-járvány kitörése előtt. Dávid felhívta a figyelmemet, hogy éppen abban az időben tartják az Art Rotterdam 2020 művészeti hetét, ami igen fontos kulturális eseménynek számít Hollandiában. Ezért utaztunk el Rotterdamiába, egy teljes napot töltöttünk ott, és nagyon nem bántuk meg.

Az Art Rotterdamat először 1999-ben nyitották meg, az idei volt a huszonegyedik alkalom. A központi rendezvény a Van Nelle Fabriek épületében volt, de még további negyven helyszínen zajlottak az események, kiállítások a városban, ideértve sok nyitott műtermet is. A helyszínek csomópontjai között ingyenes autóbusz-körjárat működött, elég sűrű egymásutánban, 20 percenként indultak a buszok. Rotterdam hatalmas város, hiába jó a tömegközlekedés, és jól működik a metróhálózat is, valószínűleg egy hét sem lenne elég az összes helyszínt bejárni, nagyok a távolságok. Az Art Rotterdam hetében a város a holland művészet Mekkája. A koncepció nagyon világos. A kortárs holland művészet legkülönbözőbb ágainak a bemutatása leginkább a hollandok számára. Ezt mutatja a közönség életkora is. A fiataloknak szól a kísérleti, időnként radikális művészet, a közép- és idősebbek számára pedig a tájékoztató lehetőséget adja meg. A Van Nelle Fabriekben és sok más helyszínen a kiállított művek szabadon megvásárolhatók a galériák bokszaiban. A művészek és a közönség kapcsolata termékeny, egészséges, és mindkét fél számára előnyökkel jár.

Kézenfekvő a kérdés, hogy miért éppen Rotterdamat, a Maas és a Rajna sok ágra szakadó torkolatvidékén lévő nagyvárost választották a hollandok az évenként ismétlődő művészeti fesztivál helyszínének. Több oka is van ennek. Európa legnagyobb kikötője, Rotterdam, mint minden tengeri város, hagyományosan nyitott az újdonságokra. (Sokáig Rotterdam volt a világ legnagyobb kikötője, Szingapúr és Sanghaj ma megelőzi.) Ebbe a

WALDEMAR ZIMBELMANN: *Cím nélkül*, 2019, akril, vászon, 160×95 cm

Az Althuis Hofland Fine Arts (Amsterdam) és a művész jóvoltából

körbe illik az Art Rotterdam TENT nevű kiállítóhelyén Gyz La Riviere dizájnere és filmkészítő projektje: a művész egy fiktív európai várost alkotott, melynek a *New Neapolis* nevet adta. Liverpoolban, Nápolyban, Rotterdamiában és

MICHAEL PYBUS: *Megriasztott lány, IKEA, 2018,* akril, vászon, 60×60 cm

A Tatjana Pieters Galéria (Gent) és a művész jóvoltából

Marseille-ben, ebben a négy hagyományos matrózvárosban készült régi és új filmek szekvenciáiból állította össze pergő ritmusú dokufikciós filmjét.

Míg Amszterdamba nagy turistanyomás nehezedik, Rotterdambot sokan elkerülik. Pedig izgalmas, lüktető város, a hollandok jól tudják, de nem verik nagyobbra. És a legfontosabb érv valószínűleg az, hogy Rotterdam igen modern város. A Luftwaffe 1940-ben lebombázta, felégette a városközpontot. Ossip Zadkine remekműve, *Az elpusztított város* emlékeztet a német barbarizmus szörnyű rombolására. A híres Erasmus-híd közelében, a rakparton áll Zadkine drámai szobra, 1940-ben errefelé volt a tűzvész közepe. A háború után úgy döntöttek a hollandok, hogy nem építik vissza a belvárost, a felperzselt, megsemmisített területen modern, széles utakat nyitottak, és látványos felhőkarcoló-negyedet építettek. Az új városmagban időnként azt érezzük, mintha New Yorkban vagy Chicagóban lennénk.

A központi rendezvényt, a hetvennél is több galéria kiállított anyagait a Van Nelle Fabriek épületeinek belső tereiben mutatja be az Art Rotterdam. A hatalmas gyárat 1920-ban építették, eredetileg kávé, teát és dohányárakat dolgoztak fel az üzemépületekben. A maga korában nagyon korszerűnek számított az üvegből és acélból készített gyár, és látványossága nem kopott meg: a holland modernizmus ikonikus alkotásaként tartják számon, az UNESCO is felvette a világörökségi listára. A jól áttekinthető, funkcionalista épület lehetővé tette a különféle szekciók elkülönítését. Saját elsötétített teret kapott a videóművészet, önálló szekcióba került a performansz és a térben megvalósított műalkotások együttese. A dizájnerek, az építészek szintén megtalálták a maguk lehetőségeit.

MICHAEL PYBUS: *Szerethető kommunista nő, 2019,* akril, 24 karátos arany, vászon, 100×80 cm

A Tatjana Pieters Galéria (Gent) és a művész jóvoltából

A kiállító galériák túlnyomó többsége Hollandiában működik, esetleg a szomszédos Belgiumban. Elszórtaan egy-egy galéria érkezett Svájcól, Ausztriából, Németországból, Dániából vagy Olaszországból. A holland galériák azonban külföldi művészeket is bemutatnak, és vételre ajánlják a műveiket. Az átlagos árszint ezeröttszáz és tízezer euró között mozog. Az amszterdami Althuis Hofland Fine Arts galéria anyagában figyeltem fel Waldemar Zimbelmann műveire. A művész Kazahsztánban született egy apró városkában, és szüleiével együtt kisiúként repatriált Németországba. Ott

TANJA RITTERBEX: *Önkiszolgáló, 2018,* olaj, vászon, 90×120 cm

Az Althuis Hofland Fine Arts (Amsterdam) és művész jóvoltából

felejtette el az orosz, ott tanult meg németül, és ott vált művésszé. Érzékeny melankóliájú festésze az emlékezet elvesztéséről, a hagyományok megrongálódásáról beszél, növekvő nemzetközi sikerrel. Szintén az Althuis

SERENA FINESCHI: *Duplatest*, 2020,
beton, kerámia, vakolat, tégl, 16×23×11 cm
A Montoro12 Gallery (Brüsszel, Róma) és a művész jóvoltából

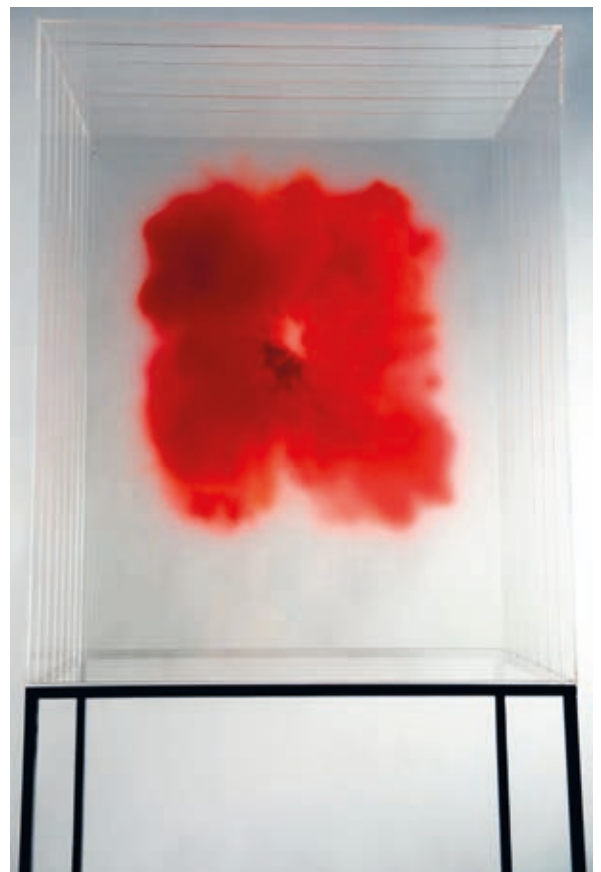
Hofland mutatja be a holland Tanja Ritterbex műveit, például a nagy méretű olajképét, amely az *Önkiszolgáló* címet kapta

A Tatjana Pieters Galéria Gentben, Belgium flamand területén működik, Hollandia szomszédságában. Mindkét kiállító művésze angol, Michael Pybus és Ben Edmunds Londonban dolgoznak. Michael Pybus üdítő művészetétől nem idegen az írónia. *Megriasztott lány*, *IKEA* címmel sorozatot készített pop-art reminiscenciákkal. Egy igen dús keblű, szexi lány apró melltartóján sarló-kalapács, a mű címe: *Szerethető kommunista nő*. Félméteres műanyag és plüss békafigurájának címe viszont éppen az ellenkezője: *Nem szerethető kapitalista szobor*. A szintén amszterdami Kersgallery egyik kiállítója a már erősen középkorú Marc Mulders. A 60×40-es, *Nem fehér címlapmodell Willem de Kooning számára* címet viselő olajképe jó közérzetet sugárzó, örömteli alkotás, bár a cím többszörösen

rejtélyes. Nem derül ki, hogy fiú-e vagy lány a modell, de inkább talán cover-girl, és hogy a non white a festmény színességére utal-e vagy arra, hogy a modell nem fehér bőrű. A Willem de Kooningra történő utalás viszont egyértelmű, a holland-amerikai festő és szobrász előtti hommáge. Mellesleg De Kooning lánya több De Kooning-szobrot is felállított Rotterdamban tiszteletadásként apja szülővárosa előtt. Még néhány jellegzetes galéria és művész a feljegyzéseim alapján: White Noise Gallery (Róma): Isabel Alonso Vega – *One Red*, Slew Gallery (Amszterdam): Ian Davenport – *Diagonals (Midday)*, Montoro12 Gallery (Brüsszel, Róma): Serena Fineschi – *Duplatest*.

Meglepetésként ért, hogy a New Art-szekcióban Xandro Valles és Gema Perales, két barcelonai művész projektjének címe *Aggtelek*. Közös munkájuk magát az alkotói folyamatot elemzi. A szó előfordulása lehet a pusztán véletlen műve, és nincs magyar vonatkozása. Azonban eszembe ötlött, hogy Rui Murao katalán művész Barcelonában mondta nekem, hogy 2012-ben Budapesten volt kiállítása a Magyar Műhely Galériában, ahol is egy többcsatornás videóalkotást mutatott be. Jöhetett innen akár a nyelvi kapcsolat. A New Art kurátora Tiago de Abreu Pinto, neves brazil szakember, aki Európában, Madridban is fenntart egy irodát. A szekcióba a hollandokon és a belgákon kívül román, osztrák, spanyol, francia, bolgár és szlovén fiatal művészek munkáit is beválogatta a kuratórium.

A citizenM képzőművészeti filmes és videóműveket mutatott be, változatos és jó képet adva a legfrissebb fejleményekről. Közülük két alkotás különösen figyelemreméltó. Az egyik mű (Gerco de Ruijter munkája), a Google Earth műholdképek korrekciós mechanizmusát

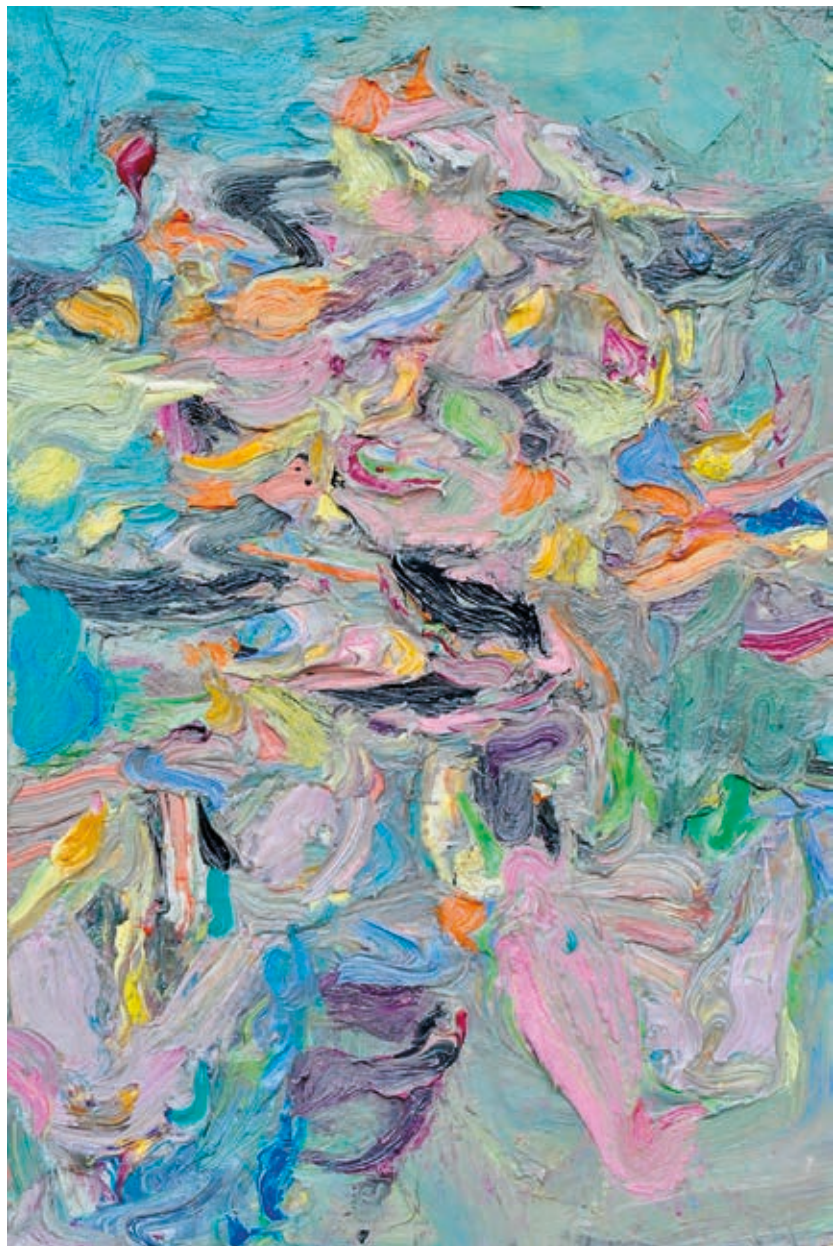

ISABEL ALONSO VEGA: *One Red*, 2019, vörös tinta, rétegzett plexi, 100×80×50 cm
A White Noise Gallery (Róma) és a művész jóvoltából

vizualizálja. A Google Earth felvételei ugyanis csak összegeztetés után jeleníthetik meg a virtuális földgömböt. Régi térképészeti probléma a gömbfelület síkká alakítása, a műholdfelvételek összeillesztése csak szofisztikált digitális korrekcióval oldható meg. A videómű a képtorzítás („helyesbítés”) folyamatát mutatja meg vibrálva, képugrásokkal, recsegő hangyi környezetben. A másik mű (Bromberg & Chavarin) alapja az a filmfelvétel, amely 1918-ban készült a Kreml udvarán, az archív felvételen Lenin beszélget a titkárával, Boncs-Brujeviccsel. Amiatt került sor az egykori felvételre, hogy bizonyítsa, Lenin túlélte Fanni (Dora) Kaplan merényletét. A régi felvétel a mű alapja, a szereplők vállára, karjára, lábára stb. vastag fehér vonalat húztak a művészek. A vonalrendszer az emberi test struktúráját vagy még inkább a szimplifikált csontvázát adja ki. A némafilm óta a vetítési sebesség gyorsult, ezért a képek rezegnek, és az emberi mozgások a burleszk némafilmeket idézik. A citizenM megnevezés a szponzorálási konstrukcióra utal, ugyanis ez egy jelentős, világméretű hotelhálózat, melynek Rotterdamban működik a központja.

A belvárossal szemközt, az Erasmus-híd túloldalán három állandó fotómúzeum is működik – illetve most, a koronavírus idején egyelőre minhárom bezárt –, a Nederlands Fotomuseum, a Rotterdam Photo és a Haute Photographie. A Nederlands Fotomuseum számtalan beállított felvételt őriz Jane Mansfield 1957-es hollandiai látogatásáról. Három fotó azonban nem beállított. Ugyanazt a pillanatot három sportriporter is lefotózta közelről, egy időben. A szőke Jane Mansfield a Sparta Rotterdam focistadionjában magas sarkú cipőben elvégzi a kezdőrúgást. Azonos az elrúgás pillanata és a repülő labda, de balról, szemből és jobbról a három sportfotós szemszöge eltért. Szinte hajszára ugyanaz a másodperc, és a három képi világ mégis más. Velük lehet tanítani a dokumentumok realitásának viszonylagosságát.

Rotterdam művészeti életének a csúcsa a Boijmans van Beuningen Múzeum (rövidítve BvB). A középkortól maig terjedő gyűjtemény 145 ezer tárgy felett rendelkezik. Németalföldi festők, mint Pieter Saenredam, Jan Steen, Rembrandt, Rubens, Albert Cuyp, Gabriel Metsu és számtalan kisebb mester található a kollekción. Vagy a modernek: Piet Mondrian, Paul Delvaux, Oscar Kokoschka, Lyonel Feininger, James Rosenquist, Willem de Kooning és a 80-as évek graffitikirálya, Jean-Michel Basquiat New Yorkból, aki Samóval tegelte (szignálta) a műveit. A BvB tavaly bezárt tatarozás miatt, de a gyűjtemény bejárható virtuálisan (www.boijmans.nl/en/boijmans-online). A zárás óta ötszáz kiválasztott remekművet mutatnak be tizenegy kiállításon szerte Rotterdamban, ám most időlegesen nem látogathatóak a koronavírus-járvány miatt. A program neve *Boijmans Next Door* (Boijmans a szomszédban). A virtuális Boijmanson éppen Warhol *A csók* című képét néztem, a mű Lugosi Béla Drakula-filmjének egyik képkockája alapján készült,

MARC MULDER: *Nem fehér címlapmodell Willem de Kooning számára, 2019,* olaj, karton, 60x40 cm

A Kersgallery (Amsterdam) és a művész jóvoltából

és a csatolt anyagból tudtam meg, hogy a budapesti Vajdahunyad vár egyik falfülkéjében titokzatos módon felállították Bela Lugosi kőbűsztjét.

Az Art Rotterdam 2020 nem csak a művészet jelen állásáról szól holland szemszögből. A rossz idő sem riasztotta el a közönséget, akiken pontosan látszott, hogy otthon érzik magukat a művek között és a világban. Kiegyensúlyozott érdeklődéssel tekintették végig a vizuális művészet legújabb irányait, eredményeit, a legkülönbözőbb műalkotásokat, és széles háttér tudásuk birtokában szinte bármire nyitottak voltak. Magabiztosak és jóindulatúak – tudom, mert sokukkal beszélgettem. Az Art Rotterdam rendezvényein egy hét alatt több tízezer vagy akár még többen vehettek részt. A polgári létnek és gondolkodásnak Hollandiában régiek a hagyományai. Hollandia sikerének kulcsa, hogy a polgársága nyitott, erős és öntudatos. Tudják, hol a helyük a világban – jó helyet vívtak ki maguknak –, és elvárják az eredményt, a sikert. Ami a művészek és a művészeti szcena más szereplői számára is biztonságot jelent.